

LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL NEPRIKLAUSOMOS APŽVALGOS ATLIKIMO APIE PRIEMONES LYGIOMS GALIMYBĖMS UŽTIKRINTI VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ STRATEGINIUOSE PLANUOSE

2015-06-22 d. Nr.(15)SN-98)SP

Vilnius

2014 m. spalio 1 d. įsigaliojo Lygių galimybių 5 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas (Nr. XII-473, 2013-07-02), kuriuo nustatyta, kad „Valstybės institucijos priemonės lygioms galimybėms užtikrinti numato strateginio planavimo dokumentuose. Savivaldybės institucijos priemonės lygioms galimybėms užtikrinti numato savivaldybės strateginiame plėtros ir (ar) savivaldybės strateginiame veiklos planuose.“

2014 m. spalio 1 d. taip pat įsigaliojo analogiškas Moterų ir vyrų lygių galimybių 3 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas (Nr. XII-472, 2013-07-02), kuriuo nustatyta, kad „Valstybės institucijos priemonės, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti numato strateginio planavimo dokumentuose. Savivaldybės institucijos priemonės, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti, numato savivaldybės strateginiame plėtros ir (ar) savivaldybės strateginiame veiklos planuose.“

Vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu, Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 10 straipsniu, 12 straipsnio 2 dalimi, 2015-01-30 sprendimu Nr. (15)NA-3 nuspręsta atlikti nepriklausomą apžvalgą apie priemonių lygioms galimybėms bei moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti nustatymą valstybės ir savivaldybės institucijų strateginio planavimo dokumentuose.

Apžvalgos atlikimo metu buvo atlikti šie veiksmai:

1. Išsiųsti paklausimai 13 Lietuvos Respublikos ministerijų bei 60 savivaldybių. Vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 10 straipsniu, kurie atitinkamai nustato, kad Lygių galimybių ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymų vykdymo priežiūrą atlieka lygių galimybių kontrolierius, kreiptasi į minėtas institucijas ir prašyta iki 2015 m. kovo 16 dienos pateikti priemonės, kurios numatytos institucijos strateginio planavimo dokumentuose lygioms galimybėms bei moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti.

2. Atsakymus pateikė:

11 ministerijų, išskyrus Užsienio reikalų ministeriją bei 47 savivaldybės, išskyrus Jonavos rajono, Jurbarko rajono, Kalvarijos, Kauno rajono, Klaipėdos miesto, Molėtų rajono, Radviliškio rajono, Skuodo rajono, Šakių rajono, Šalčininkų rajono, Šiaulių miesto, Utenos rajono, Zarasų rajono savivaldybės.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, einanti lygių galimybių kontrolieriaus pareigas

n u s t a t ė:

1. Savivaldybės

1.1. Didžioji dalis savivaldybių neišskyrė specialių priemonių pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo bei Lygių galimybių įstatymo reikalavimus, tai yra, tos pačios priemonės, skirtos moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimui, tos pačios priemonės skirtos lygių galimybių užtikrinimui (pavyzdžiui, Anykščių raj., Šiaulių raj., Alytaus m. ir kitos).

Kai kurios savivaldybės, pavyzdžiui, Varėnos raj., Birštono, nors ir nurodė priemones atskirai pagal Lygių galimybių įstatymą bei pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą, tačiau priemonės lyčių lygybei užtikrinti nėra specifinės, tad jos galėtų būti tapatinamos su priemonėmis lygioms galimybėms užtikrinti (pavyzdžiui, pagal Varėnos raj. savivaldybės pateiktą informaciją projektas - Sportas-galimybė gyventi sveikai, priskiriama prie priemonės lyčių lygybei užtikrinti), Rokiškio raj., Plungės raj., Kretingos raj., Palangos m. savivaldybės neidentifikavo specifinių priemonių lyčių lygybei.

1.2. Dalis savivaldybių priemonės lygioms galimybėms užtikrinti tapatino su nevyriausybių organizacijų rėmimu, vietos bendruomenės iniciatyvų rėmimu (Panevėžio raj.), projektine veikla, kurios metu formuojamos pažangaus mąstymo asmenybės (Šiaulių raj.), sporto ir sveikatingumo renginių, informacinių renginių apie sveiką gyvenseną, gyventojų skatinimo dalyvauti bendruomenės veikloje rėmimu (Birštono raj.), Panevėžio miesto savivaldybė.

1.3. Dalis savivaldybių specialių priemonių lygioms galimybėms užtikrinti apskritai neįtraukė į strateginius planus dėl finansinių lėšų trūkumo (Akmenės raj.) arba dėl nenurodytų priežasčių (Telšių raj., Švenčionių raj., Biržų raj., Šilutės raj., Neringos, Širvintų raj., Pasvalio raj., Prienų raj., Elektrėnų raj., Rietavo savivaldybės).

1.4. Didžioji dauguma savivaldybių pateikė sąrašą įvairių priemonių, kurios numatytos strateginiuose planuose, bet kurių tik dalis galėtų būti priskirta priemonėms lygioms galimybėms užtikrinti (Birštono raj., Varėnos raj., Rokiškio raj., Alytaus m. savivaldybės - pvz. kapinių teritorijos plėtra, kolumbariumo įrengimas, Kelmės raj., Ignalinos raj., Visagino, Raseinių raj., Tauragės raj., Pagėgių raj., Joniškio raj., Trakų raj., Kauno m., Klaipėdos raj., Marijampolės savivaldybės).

1.5. Dalis savivaldybių paaiškino, kad institucija, teikdama viešąsias paslaugas gyventojams kasdieniame darbe tokiais veiksmais įgyvendina lygių galimybių principą, todėl specialios priemonės į strateginius planus nėra įtraukiamos: Kupiškio raj., Alytaus raj., Vilniaus raj. savivaldybės.

1.6. Specifines, tikslingas priemones pagal Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo bei pagal Lygių galimybių įstatymo reikalavimus numatė Lazdijų raj. savivaldybė (mokymai lygių galimybių tema (pagal MVLGI), lygių galimybių užtikrinimo įvertinimo tyrimas - darbuotojų apklausa (pagal LGI); Druskininkų savivaldybė, Kazlų Rūdos raj., Pakruojo raj., Vilkaviškio raj., Kėdainių raj., Šilalės raj. savivaldybės numatė tikslingas priemones lygių galimybių užtikrinimui.

1.7. Kaišiadorių rajono savivaldybė numatė progresyvią priemonę lyčių lygybei užtikrinti, tai yra, siekti tam tikro procentinio atstovavimo vienos lyties asmenų, tačiau ta pati priemonė numatyta tiek lygioms galimybėms, tiek lyčių lygybei užtikrinti.

2. Ministerijos

2.1. Dalis ministerijų, kaip ir savivaldybės, paaiškino, kad institucija, teikdama viešąsias paslaugas gyventojams, kasdieniame darbe tokiais veiksmais įgyvendina lygių galimybių principą, todėl specialios priemonės į strateginius planus nėra įtraukiamos, pavyzdžiui, Sveikatos apsaugos ministerija.

2.2. Ministerijos lygių galimybių bei moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimą sieja su jų dalyvavimu Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintose programose: Valstybinėje moterų ir vyrų lygių galimybių 2015-2021 metų programoje bei Nediskriminavimo skatinimo tarpinstituciniame veiklos plane – tai Aplinkos ministerija (numatytos priemonės lyčių lygybei), Teisingumo ministerija (numatytos priemonės lygioms galimybėms), Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (numatytos priemonės lyčių lygybei), Švietimo ir mokslo ministerija (numatytos priemonės lyčių lygybei) taip pat nustatė priemones lygioms galimybėms užtikrinti, kurios dažniausiai siejamos su vaikų ir jaunimo integracija, jų ugdymu.

2.3. Dalis ministerijų dėl nurodytų prižasčių priemonių lygioms galimybėms ar lyčių lygybei užtikrinti apskritai nenustatė savo strateginiuose veiklos dokumentuose: Krašto apsaugos ministerija, Finansų ministerija, Susisiekimo ministerija nėra numačiusi atitinkamų priemonių, bet rengia strateginio planavimo dokumento pakeitimą, kuriame bus numatyta atlikti tyrimus lyčių lygybės tematika ministerijos kompetencijos srityje, Žemės ūkio ministerija numatė priemonę jaunųjų ūkininkų rėmimui.

2.4. Kita dalis ministerijų numatė tikslines priemones lygioms galimybėms bei lyčių lygybei užtikrinti, kurios yra siejamos su atitinkamos ministerijos veiklos sritimi, pavyzdžiui Kultūros ministerija (tautinių mažumų integracija, informacinė veikla lyčių lygybės tematika), Vidaus reikalų ministerija (mokymai antikorupcine ir lygių galimybių tematika), Ūkio ministerija (iniciatyvos, skatinančios moterų verslumą, informacinė veikla lygių galimybių tematika),

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, einanti lygių galimybių kontrolieriaus pareigas,

k o n s t a t u o j a

1. Apžvelgus miestų ir rajonų pateiktus atsakymus, susipažinus su jų turiniu, galima daryti išvadą, kad tik labai nedidelis skaičius savivaldybių suvokia apskritai lygių galimybių bei lyčių lygybės įgyvendinimą savo veikloje kaip atskirą funkciją. Gi didžioji dalis savivaldybių nesuvokia lygių galimybių principo įgyvendinimo savo veikloje.

2. Akivaizdu, kad didžioji dalis savivaldybių strateginiuose dokumentuose nustatytas priemonės, skirtas žmonių gerovės užtikrinimui, infrastruktūros gerinimui pateikė kaip priemones lygioms galimybėms užtikrinti, neanalizuodamos ir nevertindamos, kaip tiesiogiai ar netiesiogiai ši priemonė yra susijusi su lygiomis galimybėmis bei kokią įtaką gali daryti lygių galimybių principo įgyvendinimui.

3. Ministerijų pateikti paaiškinimai dėl priemonių lygioms galimybėms strateginiuose planavimo dokumentuose nustatymo yra labiau kompetentingi nei savivaldybių, o priemonės lygioms galimybėms užtikrinti daugiau ar mažiau yra tiesiogiai susijusios su lygių galimybių principo įgyvendinimu.

Pastebėtina, kad dauguma ministerijų lygių galimybių užtikrinimą daugiau sieja su lyčių lygybės užtikrinimu.

4. Tačiau akivaizdu, kad valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojai, atsakingi už strateginio planavimo dokumentų rengimą, neturi aiškaus suvokimo apie lygių galimybių, nediskriminavimo principo integravimo svarbą, nesugeba identifikuoti tokio pobūdžio priemonių jau esamuose patvirtintuose dokumentuose, net jei tokios priemonės ir yra įtvirtintos.

Ministerijos bei savivaldybės dar neturi aiškos lygių galimybių sampratos ir juo labiau lygių galimybių integravimo sampratos. Lygių galimybių užtikrinimas, integravimas dažniausiai suvokiamas kaip teisės aktuose įtvirtintų nediskriminavimo ir lygių galimybių užtikrinimo nuostatų laikymasis, kuris suprantamas kaip pasyvus vykdymas pareigos nepažeisti lygių galimybių ir nediskriminuoti žmonių.

5. Lygių galimybių aspekto integravimas gali būti apibrėžiamas kaip sistemingas ir pastovus nediskriminavimo ir lygių galimybių principų įtraukimas į visas viešosios politikos sritis, teisės aktus ir programas. Lygių galimybių integravimo sudedamoji dalis yra lygių galimybių planavimas ir šio planavimo priemonių įtvirtinimas strateginiuose dokumentuose.

6. Lygių galimybių užtikrinimas ir integravimas turėtų apimti kelis etapus: pirmiausia būtina atskleisti paslėptas, nepastebimas sistemas, būdus, struktūras, kurios yra neobjektyvios (šališkos vienos socialinės grupės asmenų atžvilgiu, daugiau ar mažiau palankios atitinkamai socialinei grupei) ir antra – privalu imtis veiksmų siekiant šiuos subjektyvius padarinius panaikinti ir išvengti nelygybės. Taigi nelygybės apraiškų identifikavimas ir nelygybės apraiškų atsiradimo priežasčių analizė leistų valstybės ir savivaldybės institucijoms tikslingai ir kryptingai numatyti priemones lygioms galimybėms užtikrinti strateginio planavimo dokumentuose.

Todėl kiekvienam viešojo administravimo subjektui tikslinga pagal savo veiklos sritį identifikuoti galimus nelygybės, nevienodo asmenų traktavimo atvejus, socialines grupes, kurios patiria ar gali patirti diskriminavimą, atlikti visapusišką situacijos įvertinimą lygybės požiūriu bei numatyti programas ir priemones lygių galimybių užtikrinimui, o taip pat atlikti kitus būtinus veiksmus lygybės integravimo procesui įgyvendinti.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, einanti lygių galimybių kontrolieriaus pareigas, atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes bei vadovaudamasi Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 12 str. 2 d.

r e k o m e n d u o j a:

valstybės ir savivaldybių institucijoms organizuoti mokymus lygių galimybių ir nediskriminavimo tematika valstybės tarnautojams, gerinti lygių galimybių principo suvokimą bei inicijuoti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovų išvykas į savivaldybes konsultavimo tikslais ir taip padėti regionuose dirbantiems viešojo administravimo srities darbuotojams įgyvendinti lygių galimybių principą.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė
einanti Lygių galimybių kontrolieriaus pareigas

Edita Žiobienė